

DE DRIE GEKROONDE HARINGEN

De ligging van dit huis, dat nummert op de Vierwindendwarsstraat met no 1, aan de brede Realengracht bij de smalle brug naar het Prinseneiland, geeft naar alle zijden een wijd uitzicht over het water en maakt tevens dat men dit huis van veel punten op de eilanden van verre kan zien liggen.

Het huis is zeer eenvoudig van vorm, doch van een enigszins terughoudende voornameheid, die het in deze levendige buurt doet opvallen en doet schijnen alsof het er niet helemaal thuis hoort.

De verwaarloosde toestand waarin dit huis de laatste jaren verkeerde was eveneens in tegenspraak met het degelijk en verzorgde karakter, dat uit de bouwwijze sprak. Menigeen die over de eilanden rondwandelde zal een vragende blik op dit huis geworpen hebben om iets meer te weten te komen over de geschiedenis ervan.

Daaromtrent kunnen wij het volgende mededelen : op 25 januari 1779 werd het huis „de drie gekroonde haringen” „in publique opveylens” gekocht door Haring Booy voor *f* 3000,— en tevens de vier huizen een ervan onder één dak daarnaast, waarvan één een pakhuis was, voor *f* 2075,—. (Kw. 23 februari 1779, Register 153, Z 6, fol 330 en 331).

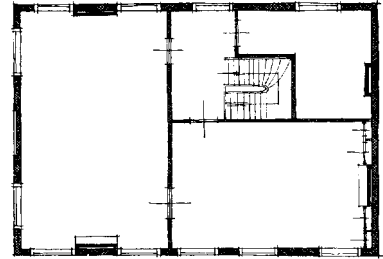
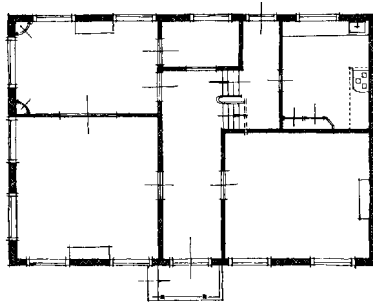
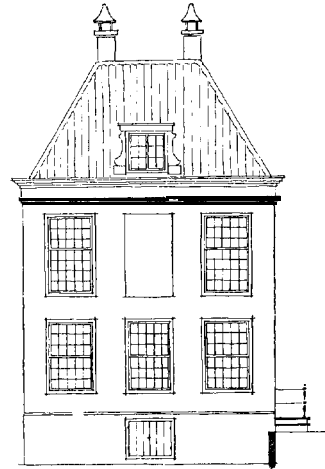
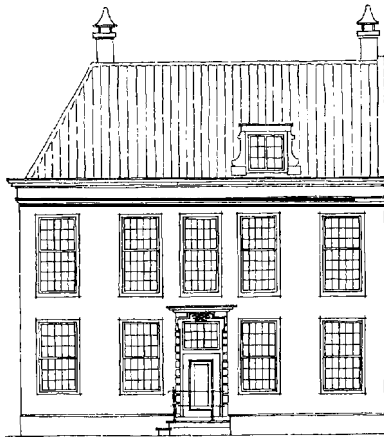
De verkopers waren Adolph Verwey en Dorothea Verwey, de laatste vertegenwoordigd door haar man Jan Joseph de Mey, de beide kinderen van de overleden distelateur Jan Verwey, aan wie het hoekhuis de „Drie gekroonde Haringen” op 15 november 1740 was overgedragen (Kw. 75, 150¹).

De nieuwe eigenaar, Haring Booy, was een zeer bekende sloopstimmerman, die zijn werf vlak bij de Eilanden had²). Op 7 september 1738 was hij in de Oosterkerk gedoopt. Tot zijn veertigste jaar bleef hij ongetrouwd. Op 16 mei 1779 trad hij in het huwelijk met Jannetje Bezem, die toen 25 jaar oud was. Het was ongetwijfeld in verband met zijn aanstaand huwelijk, dat hij het huis „de Drie Gekroonde Haringen” aankocht. Hij brak het oude huis, of liever de huizen, die blijkens de verkoopprijs niet veel geweest kunnen zijn, af en liet in plaats daarvan een geheel nieuw huis zetten. De kleine Harinckie, het eerste kind uit het huwelijk, dat op 13 september 1780 in de Noorderkerk werd gedoopt, is waarschijnlijk nog niet in het nieuwe huis geboren. Al heel spoedig daarna moeten echter vader Haring, zijn vrouw en het dochttertje Harinckie hun intrek hebben genomen in de nieuwe „Drie Gekroonde Haringen.” Acht jaar later stierf Jannetje Besem in dit huis. Op 9 januari 1789 werd zij van hier uit in het familiegraf in de Eilandskerk begraven. Voor de belasting op het begraven werd de overledene in de eerste klasse aangegeven. Haring Booy is dus een zeer vermogende sloopstimmermansbaas geweest. Zelf stierf hij op 18 september 1822, 84 jaar oud, in het huis, dat hij 44 jaar eerder had laten bouwen.

Zoals wij reeds schreven, moet Haring Booy het oude huis direkt na aankoop door een nieuw hebben laten vervangen. Op enkele delen van de fundering en de achtergevel na, is

¹) Eerdere overdrachten van dit huis zijn van 27 jan. 1674 — het was over een brandewijn branderij — aan Hendrick van Heeck (R.A. 2171, 14710) en 18 juli 1691 van Jan Verwey (Kw. 3 H, 197).

²) Zijn werf „De oude omwerp” op het Smalle Pad had hij van 1766-1792 samen met de weduwe Lugt daarna alleen (Tijdschrift van geschiedenis 1950, pag. 69). In 1798 werd hij voor de helft eigenaar, in een werf liggend aan de Vierwindenstraat (R.A. 2180, 70).

GEVELS EN PLATTEGRONDEN VAN HETHUISVIERWINDENDWARSTRAAT 1
IN DE OORSPRONKELIJKE TOESTAND SCHAAL 1 : 250

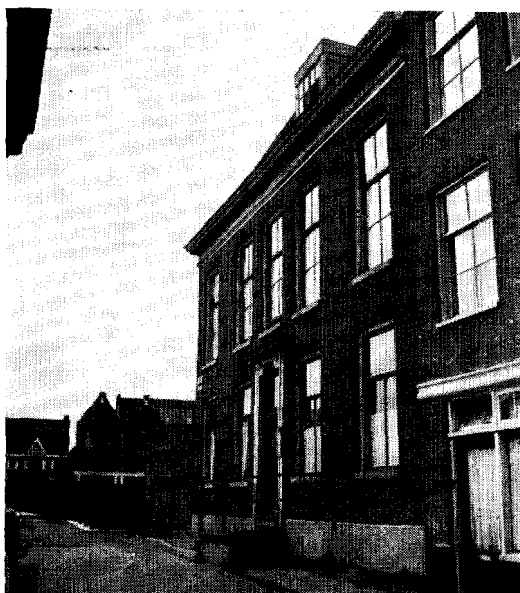
het oorspronkelijke huis afgebroken. Deze oudere resten zijn zo gering in omvang dat we het huis in zijn geheel kunnen beschouwen te dateren uit de tijd van Haring Booy.

Hoewel alle vormen aantonen dat het tegen het einde der 18e eeuw tot stand moet zijn gekomen, kwam eerst tijdens de restauratie een gegeven te voorschijn waaruit kwam vast te staan, dat de vernieuwing inderdaad kort na de aankoop in 1779 moet zijn begonnen.

Het betrof hier een houten plank van de lambrizing, die tijdens de herstelwerkzaamheden afgenomen moest worden en aan de achterzijde enige mededelingen in potloodschrift bevatte, allereerst was hier de volgende mededeling: En die het selven daar afbreekt sal de duyvel op die Hol setten.

Naast dit opschrift bevindt zich een primitief getekend stoeltje met een stoof met daarvoor „anno 1781 den 9 Juley.” Minder duidelijk leesbaar was een eigennaam die naast dit stoeltje geschreven was en waarin wij de naam Thomas Kasteleyns menen op te merken, onder deze naam stond het woord Rotterdammer.

Op een andere plaats kwam op het pleisterwerk achter een bespanning een tekeningetje voor die twee dergelijke stoeltjes weergaf, vermoedelijk hebben wij hier te maken met een

**VOORGEVEL VAN HET HUIS
VOOR DE RESTAURATIE**

**VOORGEVEL VAN HET HUIS
NA DE RESTAURATIE**

embleem van een timmerman, die de inwendige afwerking van het huis verzorgd heeft.

Uit het gevonden jaartal blijkt dus dat het hele pand in de zomer van 1781 voltooid moet zijn geweest.

Doordat het huis in later tijd weinig werd veranderd en gewijzigd is, geeft het nog steeds een goed voorbeeld van een eenvoudig doch voornaam 18e eeuws woonhuis,

Het is een enigszins on-Amsterdams huis, hetgeen komt omdat het meer een dorps- dan een stadshuis is.

Het bezit slechts een lage stoep doordat men in de onderverdieping binnenkomt, de belangrijkste en hoogste vertrekken liggen op de eerste verdieping.

Aan de voorzijde is het vijfvensters breed, wat indeling betreft komt het niet overeen met het type van een dubbel grachtenhuis. Het belangrijkste verschil is gelegen in de geringere diepte van het pand waardoor de middengang geen grote lengte heeft en het perceel aan de linkerkant slechts een vertrek diep is. Niet alleen de plattegrond ook de opbouw is eenvoudiger dan bij het brede grachtenhuis. Voor de restauratie bezat het huis geen volledige kelderverdieping, slechts een klein gedeelte was van een kelder voorzien. De onderverdieping die hier een aanmerkelijke hoogte heeft en tevens de keuken bevat is uit de vroegere kelderverdieping gegroeid.

Met de bijzondere indeling hangt de plaatsing van de schoorstenen samen. Aan de linkerkant van het huis bevindt zich het schoorsteenkanaal tegen de voorgevel, aan de rechterkant is het op de normale wijze tegen de zijgevel geplaatst. De plaatsing van het schoorsteenkanaal is in de voorgevel af te lezen, doordat zich een brede muurdam tussen de beide vensters aan de linkerkant bevindt. Deze muurdam heeft men uit symmetrische overwegingen rechts herhaald. Hierdoor is een merkwaardige raamindeling ontstaan, waarbij een middenpartij van drie vensters dicht bij elkaar gevormd is.

De begane grondverdieping van het huis is de laagste, hier vond men naast de keuken en dienkeuken drie vertrekken, waarvan een als eetkamer kan worden beschouwd en de be-

stemming van de beide andere niet duidelijk is. De keuken had een goed contact met de kelder, erboven was een kleine opkamer.

De hoge eerste verdieping, welke bereikbaar is door een aardige trap met gesneden balustrade is altijd de hoofdverdieping geweest. Hier bevinden zich twee grote vertrekken waarvan die aan de zuidzijde de grootste was. Dit vertrek, vermoedelijk de zaal bezat een groot aantal vensters aan zuid- en oostzijde. Men heeft van hieruit een prachtig uitzicht over het brede water van de Realengracht tot op het Westerdok, en vroeger op het IJ. Het andere vertrek is hoewel iets kleiner van afmeting en minder royaal met vensters toebedeeld toch van een royale allure, ook in dit vertrek is nog een schoorsteenmantel uit de bouwtijd aanwezig. Aan de achterzijde van deze hoofdverdieping bevindt zich nog een klein vertrek gelegen boven de keuken en tussenverdieping waarvan de bestemming niet bekend is. De trap loopt in volle breedte door tot zolder, waar zich oorspronkelijk weinig vertrekken bevonden zullen hebben. Een plaats in het schoorsteenkanaal die diende voor het verwarmen van strijkijzers toonde aan dat ook hier de zolder gediend zal hebben tot het drogen en afwerken van de was. Uit de indeling van het huis blijkt, dat het opgezet is als een royaal en bewoonbaar woonhuis.

De indeling van het huis komt geheel overeen met die van de kleine buitenplaatsen rond de stad, zoals Frankendael en Amstelrust. Ook hier treffen we een middengang aan met een enkel groot vertrek aan de ene zijde en een kleiner vertrek met trap erachter aan de andere. De beide genoemde buitenplaatsen hebben een meer vierkante plattegrond. Het huis „de drie haringen” is breder en ondieper, het heeft zijn ingang in de onderverdieping, zodat er geen hoge stoep is die nader naar de hoofdverdieping voert. Boven de hoofdverdieping begint hier direct de kap. Ondanks deze verschillen is de overeenkomst tussen deze huizen opmerkelijk.

Het wordt door deze vergelijking duidelijk, dat wij de verwanten van het huis „De drie haringen” meer in de omgeving van de stad moeten zoeken dan in de stad zelf.

Aan het verval waaraan dit huis de laatste jaren was blootgesteld, kwam gelukkig een einde doordat het perceel op veiling van 16 maart 1954 aangekocht werd door de Fa. v.h. Touwen & Co N.V., die hun bedrijf gevestigd hadden op het aangrenzende terrein.

Onder leiding van de architect J. J. van den Burgt werd het huis in de jaren 1954-1955 geheel gerestaureerd.

Een oude foto, die het huis te zien geeft van de Zandhoek af, toonde de oorspronkelijke roedeindeling in de vensters en de hoge kappen, die voorkwamen op de schoorstenen.

Waar het huis uitwendig op deze wijze geheel in de oude toestand kon worden gebracht, bood het inwendige veel aanknopingspunten voor de restauratie doordat er zeer veel onderdelen uit de bouwtijd bewaard zijn gebleven. De trap, de marmeren gang en de deuren hadden alle nog de oorspronkelijke vormen, terwijl in de vertrekken verschillende fraaie schoorsteenmantels en plafonds aanwezig waren.

Deze waardevolle onderdelen van het huis werden bij de restauratie hersteld en bepalen nog steeds in hoge mate het karakter van het inwendige.

Met het resultaat van de restauratie kunnen wij zowel de architect van den Burght als de eigenaar de Fa. Touwen & Co van harte gelukwensen.

Ir. R. Meischke